

Svar til Havstovuna

Eyðun Hansen

Yvirskriftin á seinasta lesarabrævinum hjá mær, var kanska nakað ógvuslig, men alt byrjaði fyrst í august í ár, tá eg spurdi, um eg kundi fáa upprunatekning-arnar av eina lemminum, sum Magnus Heinason (MH) brúkar til yvirlitstrolingarnar. Tað var eingin trupulleiki, eg skuldi bert kontakta skiparin á MH, og hann segði eg skuldi fáa tær tá teir komu innaftur, men seinri staðfesti skiparin at ongar tekningar vóru umborð. Eg bleiv so vístur til annan mann á Havstovuni, og hann fann heldur ongar tekningar.

Nú bleiv eg bara enn meira forvitin um, hvussu royndirnar hjá MH, blivu gjøgnumfórdar. Tí spurdi eg um tekningar av trolinum, millum-

stykkinum og posanum. Eg fekk tekningina av trolinum eina viku seinri, men ikki fyrr enn hálvan november fekk eg eina tekning til lemmin, sum vóru frá 2009. Tað eru nógvar móguleikar at stilla lemmar, men tað vísir seg, sum eingin kennir hvussu uppruna stillingin var.

Tekningina av posanum fekk eg mánadagin í hesi vikuni, og er hon er gjørd í oktober í ár. Út frá teimum tekningum, eg havi fingið, so er meskastøddin í millumstykkinum 135 mm og í posanum 40 mm.

Nú blívur lesarin í ørviti av øllum hesum tølunum, men tað er sera óvanligt ikki at minka meskastøddina líðandi, t.v.s. frá 135 mm til 100 til 70, fyri síðan at koma til 40 mm, tí annars fær man tað man kallar “pøsa effektina”, tað er sum man sleipar ein spann eftir sær og tá spannin blívur full, verður vatnið so pressað til síðis frammanfyri.

Tá tú hevur 135 mm beint fram fyri 40 mm, so er vandi fyri, at fiskur kann fara út aftur gjøgnum millumstykki.

Hetta er ein so stórir feilur, og man hevur ringt við at trúgva at tað bleiv gjørt frá uppruna, men trúgvi heldur at tað er blivið soleiðis, onkutíð tá ið teir hava skift trol. Men alt verður bert gitingar, tá ið ongar upprunatekningar eru til. Eri glaður fyri at eg fekk teir at tekna posa av, tað rokni eisini við, at teir eru. Tí um Magnus Heinason hevði mist posan, so hevði verið ómøguligt at gjørt ein eins posa uttan tekningarnar.

Petur Steingrund nevnið í aftursvarinum til mín, “at tað er ógreitt í hvønn mun óljóð ávirkar fisk”. Har haldi eg tey áttu at vitað betur, tí óljóð órógvur veiðuna sera nóg, og tað hava nóg skip havt ringar royndir av. Teir kunnu bara ringt umborð á onkran trolara, og spurt, tí har høvdu teir fingið eitt greitt svar. Óljóð kann

koma frá degi til annan, og um ein ikki fiskar saman við øðrum skipum, er nærum eingin móguleiki, at finna út av tí, uttan at taka ljóð royndir. Trupulleikin hjá Havstovuni nú er, at teir ongantið hava tikið ljóð royndir, og tí einki hava at samanbera við, og tí kunnu teir ikki vitan nær ella um ljóði hevur broytt seg øll árin. Tað ger, at serian av royndum, teir hava havt MH, øll árin kann verða óálítandi, og serliga um tað móguliga ikki hevur verið sama innstilling á lemminum alla tíðina. Trolíð hevur, sum skilst, verið tað sama øll árin, men hvussu hevur samanspæli verið millum trolí, millumstykki og posan veri.

Men eg vil takka Petur Steingrund fyri at hava givið mær tekningarnar.

Um eg skal siga tað sjálvur, so haldi eg at tað er komi nóg burtur úr hesar seinastu fira mánaðirnar eg havi roynt meg sum granskara. Um hendan skrivningin kundi ført

til, at tá Havstovan fær nýtt skipi, so verða ljóð roynd gjørd beinanvegin og fylgdar upp á hvørjum árið, og at góðar tekningar blíva umborð á nýggja skipinum av øllum trolinum og lemmum.

Petur Steingrím nevnið í sínum svari, at grundin til at eingin fiskur er, er ikki bara ovurveiða, men eisini grunda á umhvørvi, men tað er sjálvandi bara skipunum farast kann eftir. Havstovan mælti í ár til, at taka allar óbrúktar dagar inn hjá skipinum, sum fiska tosk, fyri síðan at skera teir brúktu dagarnar niður í helvt. Tað vil siga, at tað bert høvdu verið 25% av fiskidøgnum eftir, hjá hesum bólkum. Hetta nú – tá tað verður sagt frá, at nóg meira toskur er til.

Samanumtikið má Havstovan gera tilmælið undir ábyrgd, og tryggja sær, at grundarlagið undir tilmælinum byggir á álítandi data.

Slútakslað og breiðar herðar

Jónleif Johannesen

Javnaðarflokkurin

Pensjónin byggir í dag á eina sosiala pensjónsskipan og samhaldsfasta. Meginreglan er, at í Føroyum hava øll rætt til virðilig kor á ellisárum. Grundupphæddin og Samhaldsfasti eru tvey stykkir av somu alin. Tey byggja bæði á sosialu kontraktina millum borgararnar og millum ættarliðini. Vit gjalda øll eftir førimuni inn í hesar skipanir og fáa eins krónutal út. Umframt grundupphæddina og samhaldsfasta, ið ikki verða mótroknað, men standa øllum í boði, er viðbóttin partur av pensjónsskipanini. Viðbóttin verður mótroknað. Fulla viðbót fáa pensjonistar, ið hava inntøku minni enn 60.000 kr um árið við síðunar av pensjónini og samhaldsfasta. Hevur ein pensjonistur aðra inntøku, fyri meiri enn 60.000 kr. verður viðbóttin mótroknað.

Sosiala pensjónin er slútakslað

Í 1959 kom fólkapensjónin. Tá var hon goldin eftir sama leisti, sum samhaldsfasti í dag verður goldin eftir. Í

1973 fór fólkapensjónin inn í figgjarglógina og var skattað eins og øll onnur útgjöld. Í 1999 var fólkapensjónin býtt upp í tvey. Skattafría grundupphædd og viðbót. Grundupphæddin er síðani ikki prísjavna og er minka í virði á hvørjum ári. Politiska skipanin hevur í ára tíggu vita av, at tað verða fleiri pensjonistar fyri hvørt fólk á arbeiðsmarknaðinum, sum árin ganga.

Í 1959 vóru fleiri enn 15 fólk á arbeiðsmarknaðinum fyri hvønn pensjonist. Í dag eru fyra og framyvir siga útrokningarnar, at tað verða einans tvey fólk á arbeiðsmarknaðinum fyri hvønn pensjonist. Hetta ger at skipanin hevur sera stórar avbjóðingar.

Umframt at skipanin skal leggja uppfyri, at vit gerast fleiri eldri, fekk hon eitt skot fyri bógvin av undanfarna samgongu. Undanfarna samgonga valdi at forskatta pensjónir og at brúka peningin til ein skattalætta til hálont. Hetta gjørdi at sosiala pensjónin í dag er somikið slútaksla, at ikki byggist á hennara herðar aleina.

Samhaldsfasti breiðar herðar

Í 1992 vóru fyrstu inngjöldini goldin inn í Samhaldsfasta. Samhaldsfasti

byggir á solidariska prinsippið, har allir løntakarar rinda sama prosent part av lønini inn, meðan øll fáa somu upphædd út, tá ið tey eru pensjonistar. Hetta merkir at hálont rinda lutfalsliga meiri enn láglønt inn, men øll fáa somu upphædd út-aftur.

Skipanin er sera einföld og kostar nærum einki í umsiting. Hetta kemst av at meginparturin av tí, sum verður goldið inn frá øllum løntakarum síðst í hvørjum mánað, verður kanaliserað beint út aftur til pensjonistarnar, sum allir fáa somu upphædd. Restin verður spard upp í ein grunn, sum hevur til endamáls at standa ímóti avbjóðingini við vaksandi pensjonistatalinum fyri hvørt fólk á arbeiðsmarknaðinum.

Undanfarna samgonga kravdi, at allir løntakarar skuldu spara upp til egna eftirløn. Kravið var, at arbeiðsgevari og arbeiðstakarar skipaðu viðurskiftini á tann hátt, at øll skuldu spara upp til sín sjálvs. Uppsparingin skal hækka prosentvíst eftir hvørjum ári, til hon í 2028 er 15 %. Við at leggja ein part av egnari uppsparing um til samhaldsfasta, tryggja vit pensjónsøkinum eitt høgt grundstøði. Hendan umlegging kann fremjast uttan at broyta fortreytirnar á arbeiðsmarknaðinum stórvægis, tí

kravið um uppsparing er stungið út í korti. At spara ein part upp í felag og ein part upp hvør sær, kostar tað sama sum at spara báðar partarnar upp til sín sjálvs.

Hinvegin kann umleggingin styrkja og tryggja pensjónsøkið, tí við at spara størri part upp í felag, er upphæddin vit øll fáa út væl hægri. Á tann hátt tryggja vit eitt hægri grundstøði undir pensjónini, har eingin dettur niður í millum.

Samhaldsfasti er ein skipan, ið hevur fleiri fyrimunir.

- Samhaldsfasti verður prísviðgjørður
- Samhaldsfasti verður skattaður við útgjald, og loysir tí partvíst trupulleikan við forskatting av pensjónum.
- Samhaldsfasti verður skattaður við útgjald, so samsvar er millum skattakrónur og tal av pensjónistum.
- Samhaldsfasti kostar nærum einki í umsiting
- Samhaldsfasti verður ikki mótroknaður, um ein arbeiðir meðan ein er pensjonist
- Samhaldsfasti ávirkast ikki um ein sparir upp sjálvur
- Samhaldsfasti mótroknar ikki millum hjún ella inntøku
- Við samhaldsfasta fer nóg stórsti

parturin av pengunum beinleiðis í umferð í Føroyum

Samhaldsfasti hevur breiðar herðar, og skulu vit áhaldandi halda meginregluna, at í Føroyum hava øll rætt til virðilig kor á ellisárum, so mugu vit flyta ein part av grundarlagnum frá sosialu pensjónini yvir á samhaldsfasta.

Byggja á breiðar herðar

Samhaldsfasti hevur breiðari herðar og kann lyfta, meðan sosiala pensjónsskipanin er, orsaka av forskatting, øktum tali av pensjonistum og manglandi politiskari støðutakan gjøgnum ára tíggu, vorðin slútaksla.

Sosiala pensjónsskipanin skal áhaldandi verða ein týðandi partur av okkara pensjón, men fyri at hon aftur skal kunna rætta ryggin, er neyðugt at lætta um ábyrgd hennara í verandi løtu. Hóast vit lætta um byrðuna hjá sosialu pensjónini, dettur eingin niður í millum, tí við hennara lið stendur Samhaldsfasti. Samhaldsfasti, ið megna at taka takið, so allir pensjonistar í 2016 fáa meira at liva fyri.

